

Rádai Andrea

Királydráma az ötletviharban

WILLIAM SHAKESPEARE: III. RICHÁRD

Van néhány tippem, hogyan értelmezendő Tompa Gábor rendező *III. Richárdja*. Lehetséges, hogy a nem púposnak, hanem kacskalábúnak ábrázolt Gloster gazemberré válása a mozgáskorlátozottak frusztrációjából eredő lélektani szükségszerűség. De könnyen elképzelhető az is, hogy a kolozsváriak és a Gyulai Várszínház közös produkciója a média csillogó világának kérlelhetetlen farkastörvényeit mutatja be. Azt sem tartom kizártnak, hogy a valódi főszereplő, a cselekmény észrevétlen, külső mozgatója a drámában csak említés szintjén jelen levő, az előadásban azonban többször is színre lépő Shore-né, aki a mindannyiunkban lakozó gonoszt testesíti meg. És még folytathatnám, pedig már ez is sokkal több, mint amennyit egy *III. Richárd*-előadás elbírná. Kérdés, hogy a gyulai Shakespeare Fesztiválon tartott munkabemutató éppen csak felvetett, egymásnak olykor ellentmondó értelmezési lehetőségei letisztulnak-e a novemberre ígért kolozsvári premierre.

Carmencita Brojboiu díszlete – azon túl, hogy bizarr, túlvilági hangulatával az egész előadásra rátelepszik – az ép társadalom és a sérültek nyomasztó, ellentmondásos viszonyát tükrözi. Végérvényesen szemünkbe ég a múzeumi tárlókban elhelyezett torzszülöttek, groteszk fintorba torzult maszkok (Varga-Járó Ilona munkái) látványa. Nagy Péter cárnak volt hasonló gyűjteménye: az alkoholban tartósított deformált embriók és gnómok ma a szent-

pétervári Kunstkamerában, Oroszország legelső múzeumában láthatók, ahol a látogatók szemérmetlenül legettethetik szemüket a természet visszataszító tréfáin – végre kiélhetik kíváncsiságukat, hiszen az anatómiai csodabogarak, a mozgássérültek megbámulását máskor tiltja az illem. A színpadi tárlóknak más szerepük is van: a különös, vigyorgó maszkokról kiderül, hogy a trónért folytatott harcban (nemcsak Gloster kezétől) el-esett áldozatok fejei.

Glostert már életében ki lehetne állítani a vitrinekben: Bogdán Zsolt alakításában ugyanis Richárd mozgássérültsége és formátlansága rendkívül hangsúlyos. Kifordult lábára erősen sántít, és a törzsét pántok tartják. Az előadás elején még szinte össze van nőve mankóival, aztán ahogy halad előre a királyság felé vezető, áldozataival szegélyezett úton, egyre kevésbé támaszkodik rájuk. Richárd az épek és a dekoratívok társadalmával, egy olyan világgal áll szemben, amely a csúfságot és a deformitást a természet ellen valónak tekinti, és amely a torzszülöttekről legszívesebben csak a múzeumban venne tudomást. Míg a néző némileg együtt érez a csú-

Bogdán Zsolt
(III. Richárd) és
Györgyjakab Enikő
(Lady Anna)

szómászónak tekintett Glosterrel, az udvar tagjaiból még az elemi udvariasság is hiányzik: általában minden szereplőnek jut szék, csak épp az invalidusnak nem. Éppen ezért váratlan Richárd támadása, hiszen korábban senki sem úgy gondolt rá mint cselekvő, életképes, szóra érdemes emberre.

Bogdán Zsolt Richárdjának lelkét mintha a testét visszataszítónak látó tekintetek nyomorították volna meg. Amikor először lép a színpadra, és eldönti, hogy gazember lesz, zsenialitással vegyes idiotizmusa tör a felszínre. Később is úgy bicegi be mankóin az udvart,

előadás végén fekete csuklyát ölt, s miközben Richmond hangja fokozatosan elhalkul, egy telefonfülkéből olvassa fel a *Jelenések könyvének* az Antikrisztusra vonatkozó sorait. Ezek szerint Richárd mégiscsak az erendő bűn, a tömény gonosz egyik megtestesülése lenne? (Netán: Richárd az Antikrisztus?) Shore-né Richárd királlyá választásánál is tüsténkedik: a tévéshow-ként ábrázolt jelenetben az ő utasításai segítségével zajlik a felvétel, és a sűgőgép szerepét is ellátja – Shore-né lenne az embertől függetlenül létező, a tetteinket befolyásoló Gonosz?

mint a szocializáció korai szakaszában megrekedt, öntörvényű Esőember. Minden felbukkanása, minden mondata kiköppenést, összerenzenést vált ki a többi szereplőből. Mintha a vadgyermek állatiassága bukanna elő belőle, aki mellőzésének éveit alatt éles szemmel figyelte és sajátította el a „normálisak” viselkedésmódját, törvényeit, képmutató szokásait. Feltűnő, hogy legfőbb szövetségese épp az esetlen, régimódi szemüveget viselő, a többi szereplőnél jóval kevésbé dekoratív Buckingham (Keresztes Sándor).

Ennek a frusztráltságból eredő lélektani motiváltságnak mond ellent Shore-né (Skovrán Tünde) szerepelte-tése (akinek kilétére egyébként csak a színlap segítségével derül fény). Míg a drámában csak beszélnek az udvar tagjaival ágyba bújó intrikusként jellemzett figuráról, a rendező rendkívül fontos szerepet szánt Shore-nének. A titokzatos, hosszú lábú, szőke démon megjelenései keretezik az előadást: Richárd monológja előtt domina-jelmezben enyeleg a koronával, majd az

Skovrán Tünde (Shore-né) és Bogdán Zsolt

Szkárossy Zsuzsa felvételei

Egy ötletes és emlékezetes jelenet erejéig az előadás megpendíti az „embertelen, hazug média” húrt is. Richárd királlyá választását egy tévé stúdiójából és a képernyőkről követhetjük, a szombat esti show-műsorok minden kellékével – kameramannokkal, mikrofonokkal s a feszült várakozást fokozó reklámmal – együtt. Ez a jelenet a népet teljesen hülyének néző, a valóságot megrendező és folyton szerepet játszó politikusok paródiája. Ám ez az időszzerű értelmezés sem vonul végig az egész előadáson, vagy legalábbis elhalványul az ötletek sűrűjében. Az ominózus show-jelenetet leszámítva az egyébként messziről alig látható kivetítők nélkül is működne az előadás; az elején vetített háborús képek például bántóan banálisak.

A színpadi közhelyek áldozatául esnek a véres harcok passzív elszennvedői, a nők is. Kézdi Imola, Györgyjakab

Enikő, Péter Hilda és Csutak Réka közös játékból olykor lüktet a tompán fájó, keserves női sors, azonban dizájnerek tervezte ruháikban, kokain-, heroin- és alkoholmámorukban inkább valamilyen ultragazdag, rivalizáló családokról szóló amerikai filmsorozat női szereplőire emlékeztetnek. A bíbor és a mályvaszín különböző árnyalatait viselő férfiak pedig mintha egy high tech kellékeket, mobiltelefonokat és tartozékaikat felvonultató, menő akciófilmből kerültek volna a Várszínház színpadára.

Minden jelenetre jut egy tucatnyi (jó és rossz, érdekes és érdektelen) ötlet, mintha csak a néző figyelmének ébren tartása lenne a cél – különben mi mással lehet magyarázni, hogy Richárd VI. Henrik koporsójából ugrik elő, hogy repülőgépet hajtogat a gyilkosoknak szánt parancsból, hogy Catesby az egyik jelenet előtt balettozik kicsit, hogy Richmond rapperként, angolul olvassa fel beszédét, s hogy Hastings hóna alatt kistévét van?

Tompa Gábor *III. Richárd*-ja ebben a formájában *brainstorming* egy meglehetősen érdekesnek ígérkező előadáshoz.

WILLIAM SHAKESPEARE: III. RICHÁRD
(A Kolozsvári Állami Magyar Színház
és a Gyulai Várszínház közös produkciója)

Fordította: Vas István. **Dramaturg:** Visky András. **A dramaturg munkatársa:** Vajna Noémi. **Díszlet- és jelmeztervező:** Carmencita Brojboiu. **Maszkmester:** Varga-Járó Ilona. **Zeneszerző:** Vasile Şirli. **Koreográfus:** Florin Fieroiu. **Digitális média:** Tofán Zsolt. **Rendezőasszisztens:** Albu István. **Rendező:** Tompa Gábor. **Szereplők:** Bogdán Zsolt, Keresztes Sándor, Hatházi András, Bíró József, Bács Miklós, Senkálzky Endre, Salat Lehel, Orbán Attila, Sinkó Ferenc, Galló Ernő, Molnár Levente, Szűcs Ervin, Farkas Lóránd, Bodolai Balázs, Laczkó Vass Róbert, Buzási András, Balla Szabolcs, Fogarasi Alpár, Nagy József, Visky Bence, Mányoki Bence, Kézdi Imola, Györgyjakab Enikő, Péter Hilda, Csutak Réka, Pethő Anikó, Skovrán Tünde, M. Kántor Melinda.

Sz. Deme László

Vagy amit akarunk?

WILLIAM SHAKESPEARE: VÍZKERESZT VAGY BÁNOM IS ÉN

A *Vízkereszt* színhelye Illíria, vagyis az Adria dalmát partvidéke, így Telihay Péter rendezői döntése, hogy Shakespeare művét mai balkáni színek és hangulatok közé helyezi, tulajdonképpen nem is találmány, hanem pontos elemzés eredménye. Csík György jelmezeiben és a színpadi rekvizitumokban eklektikus és nyers milió tárulkozik fel. Itt a nők késpengét használnak tükörként a szépítkezéshez, a kigombolt ing alól kosarasmez kandikál elő, van, aki mezítláb szaladgál, más cigányos kalapot hord, vagy temérdek aranylánc lóg a nyakában, esetleg sajátos ízlésű ruházatkodásban éli ki harsány személyiségét. A dézsa és a vájdling mellett elfér az úri bőrkanapé és a tágas mediterrán konyhába illő vaskos asztal, megrakva minden földi jóval, de főként káposztával és pálinkával.

Ugyanez az atmoszféra az előadás hangsúlyos részét képező zenei világban már finomabban jelenik meg. Nem a délszláv térség Kusturica óta szinte védjegyként használtos ércfűvös melódiai harsognak, hanem kemény rockkal rukkol elő egy, a színre helyezett komplett zenekar. Orsino herceg Metallica-számra búsong Olivia szenttelen elutasítása miatt, de elhangzik több más szerzemény is, köztük egy *best of* kislemezre való Kispál és a Borz. Mindez talán már nem is a Balkán, inkább

a Vajdaság légkörét idézi. Bárhogyan is van, a zenekar dramaturgiai funkciót tölt be az előadásban. A zenészek alkotják a herceg udvarát, hisz a szerzői utasítás értelmében Orsino udvarában zene szól a háttérben. Itt dalol Feste a megfelelő jelenetekben, s a hercegi kíséretet megtestesítő, de egyébként Antoniót (is) játszó színész ül a billentyűknél, Sebastian pedig gitározik. Szöveges szerepet nem kapott, de pompásan püföli a dobokat Lakatos Mátyás, míg ifj. Kucsera Géza zenei vezető a szaxofont búvóli, s egy erőteljes szólóval fejezi majd ki a Sebastianban szárba szökő szerelmi vágyát Olivia iránt.

A színpadi események a Gyulai Várszínház Tőszínpadán hosszanti játéktérben zajlanak, amelyet két oldalról fog közre a nézőtér, mint egy teniszmezőként. Az összes darabbéli helyszín egymás mellett helyezkedik el a színen. Az egyik oldalon a takarás fehér falai jelképezik Olivia házat, vele szemben egy emelvényre helyezett piros dívány szimbolizálja a herceg termet, s a kettő közötti, homokkal felszórt felületen ingázik egy franciaágy és hajtány keresztezéséből született alkalmatlanság. Ezen „vetődik partra” Viola, ezen hangzik el több monológ, s végül ezen gubbasztanak az egymáshoz passzolt szerelmesek. A teret kiegészítő, fent említett, balkáni romantikát festő kellékek az előadás mene-